

JAARBOEK

VAN HET

EUROPEES

GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN

PENNINGKUNDE

20

17

INHOUDSTAFEL

Verantwoordelijken van het EGMP	I
Afdelingen van het EGMP	II
Verslag van de AV van het EGMP FV (27/V/2017)	VII

J. (Hans) LEYTEN	
The coins of the Hindu period of Indonesia – the Hindu Sumatran and Hindu Javanese coins, their origin, weight and symbols in an historical context	1
LUC VANDAMME & Raf VAN LAERE	
Prijsmedaillen van de architectenfamilie Stoop	69
Jan MOENS	
Nieuw licht op de Belgische 1-frankstukken geslagen tijdens WO I in Birmingham (GB)	79
LUC VANDAMME	
Aanwezigheidspenning van de <i>Algemeene Nederlandsche Maatschappij</i>	85
LUC VAN EECKHOUDT	
Laurent-Joseph Hart (Antwerpen 1810 - Brussel 1860) – De meest vermaarde portretmedailleur uit de regeerperiode van Leopold I	95
Laurens AERNOUT	
Variaties in het randschrift van de 5 frank Leopold I, type ‘gelauwerd hoofd’ (1832-1844)	151
Hendrik VAN CAELENBERGHE	
Twee opmerkelijke <i>kortes</i> voor Karel V	155

Huguette TAYMANS

Prins Karel bezoekt Gent op 15 juni 1929 161

Luc VANDAMME & Didier VANOVERBEEK

Armand Bonnetain en de Luxemburgse 5 frank 1949 171

René WAERZEGGERS

Bedevaartpenningen met betrekking tot de 'Zwarte Madonna'
van Halle 185

Luc VAN EECKHOUDT

De ontmoeting van Dominicus en Franciscus: de *Abbraccio* –
een 19de-eeuwse Romeinse medaille 197

Arnaud GRISPEN

Gouden medailles van de *Expo 1958* in Brussel en hun pochetten –
enkele onbekende zeer zeldzame varianten 201

Aankondiging

Nieuwe prijs van het Koninklijk Belgisch Genootschap voor
Numismatiek 204

Recensies

Jean-Claude MARTINY & Theodoor GODDEERIS, *Maria van Bourgondië, gravin van Vlaanderen 1477-1482. Historische en numismatische studie van de muntslag in Brugge* – René WAERZEGGERS (m.m.v. Harry DEWIT), *Leuven in metaal vereeuwigd* (11 delen) – Willy GEETS, *De Mechelse muntslag van Filips de Schone in context (1485-1494)* 205

DE ONTMOETING VAN DOMINICUS EN FRANCISCUS: DE *ABBRACCIO*

EEN 19DE-EEUWSE ROMEINSE MEDAILLE

LUC VAN EECKHOUDT

DE BIJDRAGE *De Heilige Dominicus, stichter der Predikbroeders, afgebeeld op medailles*, die in het JEGMP van 2009 werd opgenomen^[1], en waarin een massa medailles werden besproken, heeft het niet over de ontmoeting van de heilige Dominicus met de heilige Franciscus van Assisi, de *Abbraccio*. Tijdens mijn numismatische studie over dit thema heb ik nergens een medaille kunnen vinden die dit tafereel zou weergeven. Nochtans had ik quasi al de belangrijkste kloosters van de dominicanen en dominicanessen, zowel in Frankrijk, Italië als in ons land, bezocht en uitgepluisd, het Generaalat van de Dominicanen te Rome – met zijn stock om alle kloosters te bevoorraden – inbegrepen.

Heel recent kreeg ik van een vriend uit Haasrode een zakje met dertig kleine medailles: “gij houdt dit toch bij, ge kunt dat wel eens nauwkeurig bekijken en iets mee doen”; daartussen bevond zich de lang gezochte medaille waarvan we alleen maar hadden kunnen vermoeden dat ze ooit had bestaan, nl. de gekende *Abbraccio* (omhelzing) van Franciscus en Dominicus.

Vz.: *L'Abbraccio van de HH.
Dominicus en Franciscus*
32×37 mm (met draaagoogje 46 mm)

Deze tweezijdige medaille is in verguld koper, zonder ijkmerken noch graveursinitialen of -naam, en werd uitgegeven te ROMA; ze is te dateren in de 19de eeuw.

Het draaagoogje staat haaks op de medaille, typisch voor de 18de-begin 19de eeuw.

Een duidelijk schema van de evolutie van de vorm van de medaille en het draaagoog vinden we afgebeeld in het boek *Trésors numismatiques du Cabinet François Cajot à Namur*^[2].

[1] LUC VAN EECKHOUDT, *De Heilige Dominicus, stichter der Predikbroeders, afgebeeld op medailles. Een bijdrage tot de religieuze numismatiek*, in JEGMP2009, p. 115-146.

[2] Jacques TOUSSAINT, *Trésors numismatiques du Cabinet François Cajot à Namur*, Namur, 2012, p. 281.

We plaatsen deze heiligen even terug in hun tijd.

Dominicus van Guzman (Calahorra (Spanje) 1170 – Bologna (Italië) 1221) is de stichter van de Orde der Predikbroeders (dominicanen). Zijn *vita* werd in het kort beschreven in voormelde bijdrage over de Dominicus-medailles.

Franciscus van Assisi (Assisi 1182-1226) is de stichter van de Orde van de Franciscanen, auteur van het *Zonnelied* en de inspiratie voor onze huidige Paus Franciscus. Hij draagt zijn ruwe pij en koorden gordel met drie knopen “*con la cintura di corda a tre nodi*”^[3].

L'Abbraccio van Dominicus en Franciscus
Fresco, 1452, Sint-Franciscuskerk te Montefalco

Beide ordestichters hebben elkaar wel degelijk ontmoet. Er wordt ook verhaald dat Dominicus in een visioen Franciscus ontmoette^[4] voor de poorten van de

[3] Fernando & Gioia LANZI, *Come riconoscere i Santi e i Patroni nell'arte e nelle immagini popolari*, Milano, 2003, p. 162.

[4] Humbert-Marie VICAIRE, *Histoire de saint Dominique*, Paris 2004, p. 48: “... La rencontre de saint François à Rome... Cette vision que Dominique aurait eue, transmise par un mineur inconnu à un maître des Prêcheurs inconnu, que les hagiographes franciscains et dominicains ignorent, n'a aucune consistance historique.” en p. 609: “... au cours d'une célèbre rencontre avec François d'Assise chez le cardinal Hugolin...”.

Sint-Pietersbasiliek te Rome en dat ze elkaar omhelsden, doch dit visioen kunnen we historisch eigenlijk niet kaderen. We kunnen enkel zeggen dat beide heiligen elkaar ontmoet hebben, en normaliter elkaar dus ook begroet hebben. Deze “*accolade*” vinden we ook terug in de *Légende Dorée* en werd pas voor het eerst in de 15de eeuw in de Italiaanse iconografie weergegeven, o.a. door Matteo BALDUCCI (Louvre, Parijs), Domenico GHIRLANDAIO in Firenze, Benozzo GOZZOLI in Montefalco^[5] of Andrea DELA ROBBIA, eveneens in Firenze^[6].

Beide heiligen dragen een aureool, het iconografisch onderscheidingsteken dat zij als heilige worden aanzien. Bovenaan zien we een opengaande stralenbundel, teken van de goddelijke aanwezigheid. Links staat S·FRANCISCVS en rechts S·DOMINICVS, met onderaan op het afgeschuinde voetstuk ROMA.

Hun voeten staan in dansende beweging tijdens de omarming, wat een ontmoeting! Bekijk het spel van de beweging van de handen en de armen, een knie vooruit, en de egale achtergrond.

Kz.: Heilige Clara van Assisi en Heilige Catharina van Siëna

De keerzijde vertoont eveneens twee heiligen, nu twee vrouwen, opnieuw in relatie met elkaar. Het zijn de twee middeleeuwse heiligen Sancta Clara Assisensis en Sancta Catharina Senensis. Clara van Assisi (1193-1243)^[7] werd door Franciscus zelf als kloosterzuster geïnstalleerd te Assisi, het kloostertje van San Damiano. Toen de Sarasenen langs kwamen om het klooster te plunderen trad zij naar voor met het Heilig Sacrament in een kristallen monstrans en sloegen zij op de vlucht. De monstrans^[8] is dan ook een van de iconografische elementen waaraan we de heilige franciscanes Clara gemakkelijk kunnen erkennen. Zij is gekleed in een klassiek habijt met scapulier en driekwart kovel (overmantel).

Monumenta Ordinis Fratrum Praedicatorum Historica, Louvain, Rome & Paris, 1896, t. 1, p. 9-11.

Engelbert KIRSCHBAUM, heruitgave Wolfgang BRAUFELS, *Lexikon der Christlichen Ikonographie*, Herder Rom, 1974, t. 6, kol. 276: 3. F. und Dominicus.

[5] Anna PADOA RIZZO & Benozzo GOZZOLI, *Un pittore insigne*, “Pratico di Grandissima Invenzione”, Milano, 2003, p. 70, afb. 18: Montefalco, chiesa di San Francesco, cappella maggiore: Incontro di san Francesco e san Domenico.

[6] Louis REAU, *Iconographie de l’Art Chrétien*, t. III, *Iconographie des Saints*, A-F, Vendôme, 1958, p. 396 (Dominicus) en p. 524 (Franciscus).

Alban BUTLER, *Il Primo Grande Dizionario dei Santi secondo il Calendario*, Casale Monferrato, 2003, p. 1017 e.v.: S. Francesco d’Assisi en p. 776 e.v.: S. Domenico.

[7] Louis REAU, *o.c.*, p. 316.

Jo CLAES e.a., *Sanctus. Meer dan 500 heiligen herkennen*, Leuven, 2003, p. 193: monstrans. Alban BUTLER, *o.c.*, p. 787 S. Chiara d’Assisi en p. 444 e.v. S. Caterina da Siena.

[8] Fernando & Gioia LANZI, *o.c.*, p. 161 en 220.

Op onze medaille houdt zij de heilige Catharina van Siëna (Siëna 1347 – Rome 1380), een dominicanes^[9], de monstrans – de aanwezigheid van Christus – voor. Catharina kijkt vol eerbied naar de heilige hostie omgeven door een stralenkrans. Zij draagt een lelietak, symbool van haar zuiverheid en maagdelijkheid^[10]. Beide heiligen staan net naast elkaar.

Twee vrouwelijke heiligen in habijt: Clara in een ruig habijt zoals Franciscus, Catharina in een glad habijt (wit kleet, zwarte mantel van de dominicanessen) zoals Dominicus.

Bemerk hun handen en de stand van hun voeten. Dit alles staande op een naar voor geschoven voetstuk waar op de afslag ROMA staat geschreven.

De achtergrond van deze medaille is eveneens egaal glanzend.

Links staat de legende S·CLARA·S·CAT en rechts HAR·SEN· (afkorting van Cathar(ina) van Siëna). Beide heiligen zijn wel geen leeftijdsgenoten doch allebei uit Italië uit dezelfde tijd. Zij dragen beide een aureool, herkenningsteken voor een heilige persoon.

Het is een typische Italiaanse medaille, zeer realistisch en prachtig weergegeven met matte kleuren voor de kledij en de niet-bedekte lichaamsdelen tegen een glanzende egale achtergrond en vervaardigd door een meester-medailleur. Jammer dat wij zijn naam niet kennen.

Het thema van de ontmoeting komt in de iconografie nog voor. Zo kennen we bijvoorbeeld de ontmoeting van Elisabeth met Maria, of Christus (die van zijn kruis komt) met Sint-Bernardus.

Twee gelijkaardige zijden met telkens de afbeelding van twee personen, een franciscaan en een dominicaan aan de ene zijde, en een franciscanes en een dominicanes aan de andere. Deze medaille hoort zowel thuis bij de orde van de dominicanen als bij de orde van de franciscanen. Het is een gelukkig toeval dat we deze prachtige medaille mochten ontdekken, een mooie aanvulling bij de voornoemde medaillestudie over de Heilige Dominicus. Eén vraag blijft jammer genoeg onopgelost: voor welke gelegenheid werd zo'n kunststukje gecreëerd?

ten Langveld, Hakendover
14 februari 2016

^[9] Louis REAU, *o.c.*, p. 273.

^[10] Mathilde BATTISTINI & Lucia IMPELLUSO, *Het boek der symbolen. De verborgen betekenis van de westerse schilderkunst*, Milaan, 2012, p. 325: De lelie.